

ÇETİNKOL, Mustafa-ÖZTÜRK, Yakup (2024). Halikarnas Balıkçısı'nın Salon Dergisinde Yayımlanan Hikâyeleri. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*. 9 (1), 22-45.
DOI: 10.30568/tullis.1442221

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN SALON DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERİ

Mustafa ÇETİNKOL*-Yakup ÖZTÜRK**

Özet

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, matbuat âleminde karikatürist olarak tanınan Ramiz Gökçe'nin ikinci yayını olan *Salon* (1947-1950) dergisi; yayımladığı edebî ürünler ve kültür, sanat, konser, sinema haberleri ile dönemine ışık tutar. Dönemin önde gelen ediplerinin yanı sıra genç şair ve hikâyecilere de sayfalarını açan dergi, 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'deki edebî ortamı göz önüne serer. Tema olarak *kadını* ele alan ve sanat anlayışını bir çerçeve içinde ilan etmeyen dergi, çok geniş bir konu yelpazesinde yayınlar sunar. Şiirde bireyselliğin gözlemlendiği dergi, sohbet yazılarıyla günlük hayatı ve geçmişi konu edinirken hikâyelerde Muazzez Tahsin Berkant, Cahit Uçuk'la beşerî aşkı; Halikarnas Balıkçısı ve Sait Faik'le toplumcu bir anlayışı yansıtır. *Salon* dergisinde yayımlanan elli dört hikâyenin otuz beşi bu dört yazara aittir. Dergide on dört hikâye ile en çok eser yayımlayan Halikarnas Balıkçısı, hikâye külliyatının konu örneklerini sunar. Yazar bazı hikâyelerinde sadece mitolojiyi konu edinirken bazılarında ise Ege'nin kıyılarında, dağlarında yaşayan Türkmenleri ve tarihteki kahraman Türk denizcilerini konu edinir. Yazarın dergideki hikâyelerinin ortak noktası deniz, adalar, kaçakçılar, balıkçılar, Yunan mitolojisi ve insandır. Bu çalışma ile yazarın dergi sayfalarında kalmış hikâyelerinin ve dergiden kitaba aktarılan hikâyelerdeki değişimlerin yeni çalışmalara kaynaklık etmesi için literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halikarnas Balıkçısı, Salon dergisi, hikâye.

THE STORIES OF HALİKARNAS BALIKÇISI PUBLISHED IN THE SALON MAGAZINE

Abstract

The magazine *Salon* (1947-1950), the second publication of Ramiz Gökçe, who was known as a caricaturist in the Early Republican Period, sheds light on the period with its literary works and news on culture, art, concerts and cinema. Opening its pages to young poets and storytellers as well as the leading writers of the period, the magazine reveals the literary environment in Turkey after World War II. It deals with women as a theme, does not declare its understanding of art within a framework, and publishes on a wide range of subjects. In the magazine, where individualism is observed in poetry, conversational articles deal with daily life and the past, while in stories Muazzez Tahsin Berkant and Cahit Uçuk reflect humanistic love, and Halikarnas Balıkçısı and Sait Faik reflect a socialist understanding. Thirty-five out of fifty-four stories published in the *Salon* magazine belong to these four writers. Halikarnas Balıkçısı, who published the most works in the magazine with fourteen stories, presents examples of the subject matter of his story corpus. In some of his stories, the author focuses only on mythology, while in others he focuses on Turkmens living on the coasts and mountains of the Aegean and the heroic Turkish sailors of history. The common denominator of the author's stories in the magazine is the sea, islands, smugglers, fishermen, Greek mythology, and human

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, e-posta: muscetinkol@gmail.com ORCID: 0000-0002-4194-0192

** Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: yakup.ozturk@bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0003-3840-4177

Gönderilme Tarihi: 24 Şubat 2024
Kabul Tarihi: 30 Nisan 2024
Yayımlanma Tarihi: 30 Nisan 2024

beings. Within the scope of this study, the stories that remained in the magazine pages and the changes in the stories transferred from the magazine to the book are aimed to provide as a source for future research.

Keywords: Halikarnas Balıkcısı, the Salon magazine, story.

Giriş

*Salon*¹ dergisi 1 Kasım 1947 ile 1 Mayıs 1950 yılları arasında 62 sayı yayımlanmıştır. Dergi; kültür, sanat, sinema, konser ve cemiyet hayatını işleyen yazıların, haberlerin yanında edebî ürünlere de yer vermiştir. İçindekiler ve yazar kadrosu yayımlamayan derginin künyesinde sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden olarak Ramiz Gökçe'nin² adı vardır. Karikatürist Gökçe, derginin ilk on iki sayısının kapağını çizmiştir³. Derginin ilk sayıda yayımladığı bir yayın politikası veya bildirisi yoktur. Başta Yahyâ Kemal Beyatlı ve Faruk Nafiz Çamlıbel olmak üzere Refi' Cevat Ulunay, Ercüment Ekrem Talu, Sabri Esat Siyavuşgil, Eşref Şefik, Ertuğrul Şevket, Şemsettin Kutlu, Zahir Güvemli, Selami İzzet Sedes, Vahdet Gültekin, Sermet Muhtar Alus, Sermet Sami Uysal, Reşat Ekrem Koçu, İbrahim Alâettin Gövsa, Feridun Fazıl Tülbentçi de eserleriyle dergide yer almışlardır. Peyami Safa ve Halide Edip Adıvar da birer yazı neşretmişlerdir. Dergide edebî ürünler diğer konuları (sinema, kültür, sanat ve

¹ İlk sayıda künyesinde “Şimdilik Her Ayın Birinde ve Onbeşinde Çıkar” denilmiştir. Bu hâl yirmi dört sayı boyunca devam etmiştir. Yirmi beşinci sayıdan itibaren ise künyede “Her Ayın Birinde ve Onbeşinde Çıkar” ibaresi yer alır. “Şimdilik” kelimesi künyeden çıkarılmıştır, bu değişiklik Ramiz Gökçe'nin yayın aralığını değiştirme fikrinin ortadan kalktığını gösterir. Dergi, son sayıya kadar her ayın birinde ve on beşinde yayımlanmıştır. 62. sayıda ise dergi, muhabirlerinin İstanbul'da bulunmaması sebebiyle “İstanbul'un Üç Zarif Hanımı” anketini yayımlayamadıkları için özür diler ve bir sonraki sayıda bu anketi yayımlayacaklarını ifade eder. Lakin 63. sayı yoktur. Derginin yayımlanmış ciltleri İBB Atatürk Kitaplığı (URL1) ve BİSAV Kütüphanesinde (URL2) mevcuttur. Bilim ve Sanat Vakfı- Türk Sineması Araştırmaları (TSA) biriminde ismi *Salon-Hollywood Sesi* (URL3) şeklinde yer alır ki, bu isim, yanlıştır. Bahsedilen dergi 1946-1947 yılları arasında çıkmış farklı bir yayındır (Çetinkol, 2023: 331).

² Ramiz Gökçe, 1900 yılında İstanbul'da doğdu. Kılıçoğlu Musa Kâzım Efendi'nin oğludur. Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebinde, Kabataş İdadisinde ve İstanbul Öğretmen Okulunda okumuştur. 1916 yılında karikatür çizmeye başladı. 1919 yılında Ortaköy Darüleytamına ve Şişli Terakki Lisesine resim öğretmeni olarak atandı. Ramiz Gökçe ülkemizde karikatürcülüğü meslek edinmesiyle kendisinden sonraki kuşaklara büyük bir yol açmıştır. *Akbaba, Aydede, Karikatür, Yedigün, Karagöz, Cumhuriyet, Tasvir* dergi ve gazetelerinde uzun yıllar çalıştı. *Mizah* adlı dergisini (1949) yılında yayımladı. Ayrıca *Peri* ve *Salon* dergilerini de çıkaran Ramiz Gökçe, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da *Yeni Sabah Gazetesinde* günlük karikatürler çizdi. “Tombul Teyze” tipini karikatür ve mizah dergilerinde uzun yıllar çizdi. Konferanslar verdi; toplu karikatür sergileri düzenledi, sergiler açtı ve kendi adını taşıyan karikatür albümü dışında *Tombul Teyze, Harp Karikatürleri, Yeni Zengin* adlı karikatür albümleri yayımladı. Ülkemizde karikatürün yayılması için büyük çaba gösterdi. 1953 yılının 5 Ocak günü öldü (Balcıoğlu ve Öngören, 1976: 166).

³ Çalışmanın sınırlarını aşmaması için derginin sadece edebî yönü ele alınmıştır.

konserler) işleyen haber metinleri ile derginin hacmini yarı yarıya paylaşır. Dergide en çok yer alan edebî ürün şiir ve sohbetir. Bunların haricinde hikâye, deneme, nükte, haber metinleri, hatıra, biyografi ve birkaç sayıda da skeçler, çeviri metinleri, mülakat, röportaj ve gezi yazısı yayımlanır. Vahdet Gültekin de belli Amerikan romanlarını kısaca anlatan yazılar yayımlamıştır.

Müstakil sütunda olsun, “*Güzel Şiirler*” sütununda olsun dergide en çok yer alan edebî tür şiirdir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nin önde gelen şairi Yahyâ Kemal Beyatlı’nın sekiz rubaisi, beş gazeli ve bir kıtası vardır. Faruk Nafiz Çamlıbel’in yirmi iki şiiri yayımlanmıştır⁴. Kemalettin Kâmi Kamu vefatı üzerine ve Tevfik Fikret de ölüm yıldönümü münasebetiyle şiirleriyle anılırlar. Rıza Tevfik’in hayatını kaybetmesi (31.12.1949) de haberleştirilmiştir. Ama 18 Ekim 1949’da vefat eden Enis Behiç Koryürek haberleştirilmez. İkinci ciltten itibaren *Güzel Şiirler* sütununda amatör şairlere de sayfalarını açan dergi aynı zamanda onların şiirlerini de değerlendiren. Burada göze çarpan şairler Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Sait Maden, Ayhan Hünalp, M. Özker Yaşın ve Ali Rıza Özer’dir. Bu değerlendirmeler ve yol göstermeler imzasızdır. Derginin poetikası konusunda bu değerlendirmeler genel bir fikir verir. Dergide Garipçilerin adı dahi anılmaz. *Salon*, serbest nazma ve toplumsal anlayışa uzaktır; geleneksel şiire ise -özellikle klasik Türk edebiyatına- daha yakındır. Bununla birlikte dergi, kullanılan kelimelerin daha güncel olmasını önceler. Memleket edebiyatının önemli ismi Faruk Nafiz Çamlıbel’in dergide yayımlanan yirmi iki şiiri de aruzladır. Bunun yanı sıra dergide koşma ve mâni de yayımlanır. Neticede “*Güzel Şiirler*” sütununda yayımlanan şiirlerde ve diğer şairlerin şiirlerinde, derginin klasik Türk edebiyatı ve halk edebiyatına yakın olduğu görülür. Dergide yayımlanan nesirlerde de klasik Türk edebiyatından alıntılar öne çıkar. Birden fazla yazıda da klasik Türk edebiyatı irdelenir.

Derginin teması olan “*kadın*” edebî ürünlerde işlenmiştir. Klasik Türk edebiyatından alıntılanan mısralarda da konu kadındır. Dergide yayımlanan hikâyelerin yarısından fazlasının müellifi olan Muazzez Tahsin Berkand’ın ve Halikarnas Balıkcısı’nın dergideki eserlerinin merkezinde de kadın vardır (Çetinkol, 2023: 332).

Halikarnas Balıkcısı⁵ (Cevat Şâkir Kabaağaçlı), roman ve hikâyeleriyle öne çıksa da Özbek; onun edebiyatın pek çok türünde eser verdiğini ve arkasında roman, hikâyeye,

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çetinkol, 2023).

⁵ Halikarnas Balıkcısı’nın eserleri Bilgi Yayınevinden Şadan Gökova’lı tashihi ile yayımlanmaktadır. Bu kitapların ilk sayfalarında hep aynı özgeçmiş vardır: Tarihçi-Yazar-Devlet adamı Sadrazam Cevat Paşa’nın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir Mehmet Şakir Paşa Girit’te sefirken, eşi İsmet Hanım 17 Nisan 1890 Perşembe günü, bir oğlan dünyaya getirdi. Çocuğa, anasının bir gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla “Musa”, amcasının ve babasının adlarından ötürü “Cevat Şakir” adı verildi. M. C. Şakir’in çocukluğu, babasının atandığı Atina’da, beş yaşından sonra da İstanbul-Büyükdada’da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M. Cevat Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükdada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej’in birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi. Kendisi

deneme, makale/ fıkra, hatıra, mektup, radyo konuşması gibi değişik türlerden oluşan bir “Halikarnas Balıkçısı Külliyyatı” bıraktığını söyler.

Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerini beş başlık altında tasnif etmek mümkündür: 1. Edebî eserler (roman, hikâye, hatıra ve mektuplar), 2. Fikrî eserler (denemeler), 3. Yabancı dilde eserler (fikrî ve turistik kitaplar), 4. Tercüme eserler (Türkçeye çevrilen edebî eserler), 5. Süreli yayınlarda kalıp kitap olarak yayımlanmamış eserler (hikâye, deneme veya fıkra türünde yazılar). Halikarnas Balıkçısı'nın kitap olarak yayımlanan, telif yirmi iki, tercüme on altı ve yabancı dilde yazdığı altı eseri bulunmaktadır. Dokuz deneme, altı roman, dört hikâye, bir hatıra, bir mektup ve bir de radyo konuşması metinleri olmak üzere yirmi iki telif eseri bulunmaktadır. (...) *Ege Kıyılarından, Ege'nin Dibi, Yaşasın Deniz, Merhaba Akdeniz, Gülen Ada* isimleriyle, yazarın sağlığında yayımlanan eserler bugün aynı isim ve içerikle yayımlanmamaktadır (Özbek, 2018: 73-74).

Hayatı boyunca pek çok müstear⁶ kullanan Cevat Şakir'in yazı hayatını Alangu, isimlerden yola çıkarak iki bölümde ele alır:

1904-1924 yılları arasını alan ve sürgüne gidişle biten “Cevat Şakir” devresi. O bu devresinde daha çok bir gazeteci, ressam ve magazin yazarı olarak tanınmıştı. İki yıllık bir aradan sonra gazetelere Bodrum izlenimlerini yazdığı günlerden zamanımıza kadar gelen devir, 1926-1957 yılları arası. Onun bu devrine “Halikarnas Balıkçısı” diyebiliriz. Onun, bizim için önem taşıyan sanatının, kaleminin kilidi, Bodrum'da açılmıştır. Bu devresinde İstanbul ve

denizci olmak istiyordu ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada “Yakın Çağlar Tarihi” bölümünde öğrenim gördü ve Oxford'un ünlü kitaplığından yararlandı. Yurda dönünce İstanbul'da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi. *Resimli Hafta* dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında yayımlanan “Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?” başlığı ve “Hüseyin Kenan” imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek “Halikarnas Balıkçısı” takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu. Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, “manevi oğlu” Şadan Gökova ile -birlikte seçtiği yerde gömüldü (Halikarnas Balıkçısı, 2016: 7-8).

⁶ Özbek (2018), Cevat Şakir'in edebî ve fikrî yazılarının hemen hepsinde müstear kullandığını ifade ederek sanatçının *Cevad Şakir, Musa Cevad, Hüseyin Kenan, Cevad, Sînâ, M. C., H. B., Sina, C(im)* imzalarını kullandığını (Okay, 2001: 36)'dan aktarır (72-73). Murat Belge, Cevat Şakir'in hayat hikâyesinin Tevradî özellikler taşıdığını belirtir. Sürgün cezasını bir şekilde almasının da Tevradî tutarlılık açısından anlamlı olduğunu ama Cennet'ten değil yoz uygarlıktan cennete -Bodrum'a- mavi ve yeşile sürülmesinin Tevrat'ın karşıtı olduğunu ifade eder. “Böylece yeni bir insan oluşmaya başlıyor. Bu yeni insanın kendine bir ad seçmesi, artık Halikarnas Balıkçısı hâline gelmesi de olması gerekene uygun. ‘Halikarnas Balıkçısı’ birçok yazarın çeşitli nedenlerle kullandığı gibi bir edebî addan öte bir şey, yeni bir kimliktir” (2016: 276-277).

İzmir’de çıkan dergi ve gazetelere hikâyelerini ve romanlarını yollamış, *Aganta*, *Burina*, *Burinata*’dan (1946) sonra yavaş yavaş genişleyen bir ün kazanmıştı (1965: 304).

Bodrum’a sürgüne gitmeden önceki ilk dönemde heyecan verici magazin hikâyelerinin resimle birlikte yürüdüğünü ifade eden Alangu, bu ilk devredeki “acıklı konulu gazete hikâyelerinden gelen havanın deniz adamlarının yaşayışlarını anlatan o canlı ve renkli hikâyelerinin yanında derhâl belli olduğunu” da ekler (1965: 305). Âdem Özbek de erken dönemlerde yayımlanmış bir yazısı tespit edilinceye kadar Cevat Şakir’in sanat hayatının bir karikatürle başladığının söylenebileceğini belirterek ilk karikatürünün 1921 yılında *Güteryüz* dergisinde yayımlandığını Cüneyd Okay’dan (2001: 18) aktarır. Çocukluğunda başlayan resim tutkusunun İzmir yıllarında da devam ettiğini ve bir ömür sürdüğünü söyler (2018: 165-166).

Ailesinde Fahrünnisa Zeyt, Aliye Berger, Füreya Koral, Nejat Devrim, Cem Kabağaçlı gibi tanınmış ressam bulunan Cevat Şakir’in eğitim hayatının⁷ bir bölümünde de resim sanatı vardır.

İngiltere’den gizlice İtalya’ya giderek Roma’da Güzel Sanatlar Akademisine kaydolar. Daha sonra 1908 yılında İstanbul’a dönerek Güzel Sanatlar Akademisine burada devam eder. Minyatür sanatıyla ilgilenir. Bu dönemde basın hayatına başlayan Cevat Şakir; aylık ve haftalık gazetelerde yazı yazmaya, karikatür çizmeye, kapak resimleri yapmaya başlar. M. Zekeriya Sertel’in *Resimli Ay*, *Resimli Hafta* dergilerinde; Sedat Simavi’nin *İnci* adlı dergisinde çalışır (Kılıçaslan, 2010: 6).

Şükran Kurdakul (1973: 191), 1926’da (Bodrum’a sürgün edilmesiyle birlikte) bu yıllarda Halikarnas Balıkçısı’nın sanatçı olarak en verimli dönemine girdiğini ifade eder. Bu dönemde yazılarının konusu Bodrum, Ege Denizi, balıkçılar, sünger avcıları ve onların yaşamı olmuştur.

1926’dan sonra deniz hikâyeleriyle tanınan yazar, konularını hemen daima Ege ve Akdeniz kıyı ve açıklarında gelişen, denize bağlı olaylardan çıkardı. İçinde yaşadığı, en küçük ayrıntılarına kadar bildiği hür ve âsi denizi, kaderleri denizin emrinde balıkçıları, dalgıçları, sünger avcılarını ve gemileri zengin bir terim ve mitolojya hazinesinden güçlenerek, denize karşı sonsuz bir hayranlıktan gelen şiirli, yer yer aksayan ama sürükleyip götüren bir anlatımla hikâye ve romana geçirdi (Necatigil, 2007: 214).

Halikarnas Balıkçısı’nın *Salon* dergisinde yayımlanan hikâyelerinde de bu konuların dışına çıkmadığı görülmektedir. Hikâyelerden bazıları sadece gerçek hayattan alınırken bazı hikâyelerde tamamen mitoloji konu edilir. Gerçek hayat ve mitolojinin birlikte işlendiği hikâyelerin yanı sıra gerçek bir kadının mitolojik ifadelerle betimlendiği de görülür.

⁷ Yazar, Oxford Üniversitesindeki savruk hayatına son vermek isteyen babasının İstanbul’a dönmesi için yaptığı çağrıya kulak asmayarak Roma’ya gider (Özbek, 2018: 19).

Bu çalışmada, Türk edebiyatının önemli yazarlarından Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın (Halikarnas Balıkcısı) *Salon* dergisindeki hikâyelerinin literatüre kazandırılması temel amaçtır. Yazarın bazı hikâyeleri dergi sayfalarında kalmış, bazıları da sonradan yayımlanan kitaplarına alınmıştır. Çalışmada öncelikle hikâyelerin türü, teması ve konusu verilmiştir. Daha sonra kitaba alınan hikâyeler ile dergideki metinler karşılaştırılıp metinlerdeki kelime, cümle değişiklikleri ortaya konulmuştur. Bazı hikâyelerden alınan metin parçaları ile bu değişikliğin mahiyetinin göz önüne serilmesi amaçlanmıştır. Bu değişikliklerin yazarın öykü serüvenindeki izdüşümü, zihin dünyasındaki değişim ve Türk edebiyatında hikâyenin gelişimi gibi başlıklara etkisi ise çok daha geniş ve kapsamlı bir okumayı gerektirdiği için çalışmada bu hususlara girilmemiştir. Sanatçının “fikir babası” olduğu Mavi Anadoluçuluk izleri taşıyan ayrıntılara ise hikâyelerde yeri geldikçe değinilecektir.⁸

Salon Dergisinin Yayımlandığı Yıllarda (1947-1950) Türk Edebiyatında Hikâye
İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılının ardından gerçekleşen 1946 seçimleri ile 1945-1950 arası dönem Türkiye'de çok sesliliğin başladığı yıllardır. Bu dönemde yayımlanan çeşitli dergiler ve kitaplar dönemin ruhunu yansıtır. Rauf Mutluay (1976: 447-449), 1947 yılında Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Millî Savaş Hikâyeleri*, Ercüment Ekrem Talu'nun *Meşhedi Hikâyeleri*, İlhan Tarus'un *Hikâyeleri*, Naim Tiralı'nın *Park*, Halikarnas Balıkcısı'nın *Merhaba Akdeniz*; 1948 yılında Sait Faik'in *Lüzumsuz Adam* isimli kitaplarının yayımlandığını aynı yıl Varlık Yayınevi⁹'nin *Türk Yazarları Dizisi*'nin ürünü olarak

⁸ Murat Belge bu fikrin, kimlik bunalımında “köken” arayışındaki bir grup Cumhuriyet aydınının “kimlik” önerisi olduğunu söyler: “Bütün tarihi ile Anadolu olmak. Zamanla bu grup ‘Mavi Anadoluçular’ adıyla anılır oldu. Türkiye'nin çeşitli ideolojileri arasında onların çıkış noktası Batıcılıktı. Batı'nın çeşitli ideolojileri arasından genel olarak seçtikleri, ‘Hümanizm’di. Bu yeni anlayışın fikir babası Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir, düşüncüyü yaygınlaştırma düzeyinde başlıca sözcüsü Sabahattin Eyüboğlu idi. Azra Erhat, projenin akademik yanını güçlendirmeye çalışırken Vedat Günyol da, bir yandan yazılarında burada temellenen bu politikanın yazılarını yazarken, bir yandan da özverili kişiliğine uygun olarak pratik yükü, yayın etkinliğinin zahmetini omuzlamıştı. Bu çekirdeğin çevresinde her zaman çok sayıda insan bulunmakla birlikte, kişisel dostluğun ötesinde bir akım hâline gelmedi. Mavi Anadoluçuların görüşleri aydınlar arasında ancak bir ölçüye kadar etkili olabildi. (...) Kitle düzeyine hiç inmediği söylenebilir. (...) Mavi Anadoluçuların ‘Kültürel köken’ konusuna yaklaşımları, milli ve dini şovenizme karşı yeni bir boyut getirdiği, Türkiye'nin kültürel tarihinde Türklük ve İslâmlık dışında öğelerin de bulunduğunu vurgulaması bakımından yararlı olmuştur” (2016: 282-287).

⁹ Yaşar Nabi Nayır, Varlık Yayınları'nı kurduktan sonra “hikâye”ye tür olarak ayrı bir önem vermiş; 1948–1959 yılları arasında, düzenli şekilde *Yeni Hikâyeler* genel başlığıyla on iki kitap yayımlamıştır. Adı duyulmamış en yeni hikâyecilerle usta hikâyecilerin ürünlerini bir araya getiren bu kitaplar, bağımsız hikâye toplamları olma özelliğiyle önemlidir. Yaşar Nabi, modern Türk hikâyeciliğini kronolojik seyri içinde sergileyen hikâye antolojileri yayımlama işini de Varlık Yayınları'nı kurduktan sonra geliştirerek sürdürmüştür. 1947'de yayımladığı *Türk Edebiyatının En Güzel Hikâyeleri* adlı eserde, modern Türk hikâyeciliği üzerinde durduğu kısa bir “ön söz”den sonra, Hüseyin Rahmi'den Orhan Kemal'e yirmi bir hikâyecinin birer hikâyesine ve kısa biyografilerine yer vermiştir. Daha sonra ilavelerle yayımı devam edecek olan bu antolojide yer alan diğer hikâyeciler Halit Ziya, Mehmet Rauf,

F. Celalettin'in *Avurzavur Kahvesi*, Bekir Sıtkı Kunt'un *Yataklı Vagon Yolcusu*, Naim Tirali'nin *25 Kuruşa Amerika*, Umran Nazif Yiğiter'in *Yaşamak İçin* adlı eserlerin yayımlandığını ve bu eserlerde gerçekçiliğin esas alındığını belirterek resimli hikâyelerle magazin ürünlerinin değerden düştüğünü ve iyi hikâye okuyucusu yetiştiğini ifade eder. 1948 yılında *Oğlumuz* adlı hikâye ile Cumhuriyet Yarışması'nda ¹⁰ birincilik kazanan Tarık Buğra'nın aynı isimle ilk kitabı 1949 yılında yayımlanır. Mutluay; *Oğlumuz* adlı kitabın üslubunun ve anlatımının etkisiyle ilginç, yeni bir imza getirdiğini belirtir. 1949 yılında Oktay Akbal'ın ikinci eseri *Aşksız İnsan*, Orhan Kemal'in ilk kitabı *Ekmek Kavgası*, Haldun Taner'in *Yaşasın Demokrasi*, İlhan Engin'in *İnsanlar Bilselerdi*, Enver Naci Gökşen'in *Durakta Bir Adam*, Afif Yesari'nin *Tren Yolu* isimli kitapları yayımlanmıştır. 1950 yılında ise Samet Ağaoğlu'nun *Zürriyet Hikâyeleri*, Halit Ziya Uşaklıgil'in ölümünden sonra derlenen *İzmir Hikâyeleri*, Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahalle Kahvesi* ve İlhan Tarus'un *Apartman* isimli kitapları yayımlanır. Salim Şengil sahipliğinde ve yönetiminde uzun süre sadece hikâye ve hikâye üzerine yazılar yayımlayan *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi* (Kurdakul,1973: 448) de bu dönemde (1947'de) yayım hayatına başlamıştır. 1957 yılına kadar yayımlanan derginin *Salon* ile ortak yanı Sait Faik Abasıyanık, Halikarnas Balıkcısı, Cahit Uçuk ve Fahri Celâl¹¹'in de aynı dönemde hikâyelerinin yayımlanmasıdır.

Salon Dergisinde Yayımlanan Hikâyeler ve Halikarnas Balıkcısı

Salon dergisinin 23. sayısında *Okuyucularımıza* başlığı altında ikinci ciltte dergide okurları bekleyen değişikliklerden bahsedilir. "(...) her sayımızda memleketin en sanatkâr imza sahiplerinin kaleminden çıkan bir hikâye bulacaksınız." denilerek hikâye neşredileceği okurlara duyurulur. 27. sayıda *Salon Konuşmaları* sütununda Abdullah Turgut'a verilen cevapta "On beş günde bir çıkan mecmuada roman tefrika etmek, bugünkü şartlar ve hacim dahilinde, okuyucuya sadece usanç verir. Biz, okuyucularımızın bu ihtiyacını, her biri bir roman özelliğinde telif hikâyelerle karşılamaya çalışıyoruz." denilir. Dergide 54 hikâye yayımlanmıştır. Hikâyeler dergideki diğer yazıların gölgesinde kalmış, mutad olarak her sayıda bir hikâye yayımlanmamıştır. Derginin "hikâyeci"si sayılabilecek, istikrarlı eser neşreden bir yazar yoktur.

Halide Edip, Memduh Şevket, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri, Refik Halit, Abdülhak Şinasi, Reşat Nuri, F. Celalettin, Bekir Sıtkı, Kenan Hulusi, Cevdet Kudret, Sait Faik, Samet Ağaoğlu, Sabahattin Ali, İlhan Tarus, Cahit Sıtkı ve Umran Nazif'tir (Kahraman, 2006: 130). Varlık Yayınları; 1949 yılından itibaren, arada eksiklikle, on yıl boyunca genç yazar ve şairlerin eserlerine yer verilen "Yeni Şiirler 1949" ve "Yeni Hikâyeler 1949" adlarıyla yıllık benzeri bir antoloji yayımlar. 1960'ta ise bu antoloji yerini *Varlık Yıllığı*'na bırakacaktır (Çetinkol, 2023: 335).

¹⁰ Tarık Buğra bu yarışmada birinciliğe layık görülmesine rağmen birincilik payesi Yunus Nadi'nin oğlunun askerdeki bölük komutanına verilir (Yılmaz, 2018: 259).

¹¹ Nuran Özlük tarafından hazırlanan sistematik indekste (2011) dergide Sait Faik haricinde Halikarnas Balıkcısı'nın iki, Fahri Celâl'in ve Cahit Uçuk'un birer eseri neşredilmiştir.

Dergide Halikarnas Balıkçısı'nın on dört, Muazzez Tahsin Berkand'ın on üç, Sait Faik'in beş hikâyesi yayımlanmıştır. Feridun Fazıl Tülbentçi üç, Zahir Güvemli üç, Ercüment Ekrem Talu üç, Cahit Uçuk iki hikâye yayımlarken Reşat Ekrem Koçu, Zeyyad Selimoğlu, Vahdet Gültekin, Bedia Ozan, F. Celâlettin (Fahri Celâl Göktulga), Refi Cevat Ulunay, Ertuğrul Şevket, Leyla Soykut, Ferdi Öner, Ahmet Koçer isimli yazarların birer hikâyesi yayımlanmıştır. Bir hikâye de “isimsiz” yayımlanmıştır. Hikâyelerin konusunu ifade eden fotoğraf ve resimler kullanılmıştır. 44. sayıda yayımlanan *Adadan Adaya* isimli hikâyede “yazan ve çizen” ifadesi bulunur. Diğer hikâyelerdeki resimler imzasızdır.

Her hikâye yazarı, kendi dünyasından ödün vermeden yazdığı için dergide bir çeşitlilik olmuştur. Muazzez Tahsin Berkand beşerî aşkı, Sait Faik kentin kenarında kalmış insanların, Feridun Fazıl Tülbentçi tarihin muhteşem günlerini, Halikarnas Balıkçısı ise Arşipel'i ve mitolojiyi konu edinmiştir. Dergide en çok hikâyesi neşredilen yazar, Muazzez Tahsin Berkand ve Halikarnas Balıkçısı'dır.

Derginin yayımlandığı yıllarda yazar, çocuklarının eğitimi için İzmir'e yerleşir (1947). Bu tarihten sonra ismine *Demokrat İzmir* gazetesinde rastlanır.

Onun yazı hayatında *Demokrat İzmir*'in yeri oldukça önemlidir. Çeyrek asırdan fazla yaşadığı İzmir'de bölgenin en prestijli gazetelerinden olan *Demokrat İzmir* gazetesi, Halikarnas Balıkçısı'nın uzun yıllar yazarlık yaptığı süreli yayın olması bakımından oldukça önemli bir konumdadır (...) *Demokrat İzmir* gazetesinde 1948- 1958 arasındaki on yıl boyunca, nadiren görülen aksamalar göz ardı edilirse, düzenli olarak her hafta Halikarnas Balıkçısı imzası bulunmaktadır. Halikarnas Balıkçısı, okuyucusunu bazen birkaç gün ara vermeksizin art arda yayımlanan deneme veya inceleme türünde bir yazıyla selamlarken ertesi gün bir hikâyesiyle karşılaşmaktadır (Özbek, 2018: 98).

Halikarnas Balıkçısı, Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında eserlerini hemen hemen tamamen denize hasreden en önemli yazardır. *Salon* dergisindeki hikâyelerinde Arşipel'i, Arşipel'in adalarını, Yunan mitolojisini, deniz canlılarını, deniz kıyısında yaşayan Türkmenleri, balıkçıları, kaçakçıları konu edinir. Bazı hikâyeleri romanlarından alınmadır, bazıları romanın habercisidir. Bazıları hiçbir kitabına girmemiştir. Dergideki hikâyeler ile kitaplardaki hikâyeler çeşitli noktalardan benzeşmemektedir. Dergide yayımlanan hikâyeler dönemin kelimelerini barındırır. Şadan Gökovalı (Halikarnas Balıkçısı, 1998: 9) da derleme yaparken yazarın sağlığındaki uyarılarını dikkate alarak “eskimiş kelimeleri Türkçeleştirdiğini” ifade eder.

Yazarın hikâye kitaplarının yayımlandığı 1950'li yıllardan bu yana kitapların adında ve içeriğinde değişiklikler olmuştur. Âdem Özbek yazarın sağlığında yapılan değişiklikleri kastetmeyerek bu konuda şunları söylemektedir:

...Yazarın hikâye kitapları, daha sonraki baskılarda, kimi isim ve tasnif değişiklikleriyle yayımlanmıştır. Bu değişikliklerin “neden”, “hangi amaçla”,

“neye göre” yapıldığına anlam vermek zor görünmektedir. Bir eserden üç beş hikâyeyi alıp başka bir esere koymak, ötekenden beş hikâyeye çıkarıp bir diğerine üç yeni hikâyeye ekleyerek yeni bir isimle farklı bir hikâyeye kitabı gibi sunmak, hatta daha önce de belirttiğimiz gibi, fikri bir esere hikâyeye türünde bir yazıyı monte etmek gibi tuhaf bir editoryal anlayışla hareket edildiği rahatlıkla söylenebilir (Özbek: 2018: 271).

Şadan Gökova da yazarın bazı öykülerini adlarını ya da özlerini değiştirerek çeşitli yerlerde yayımladığını; bazılarını, çoğunu kendinin bile unuttuğu takma adlarla yayımladığını ifade eder. Şadan Gökova’ya “kafasının ve zevkinin statik olmadığını” söyleyen Halikarnas Balıkcısı, aynı öyküyü üç kez yazdığının çok olduğunu da ifade eder (Halikarnas Balıkcısı, 1995: 9).

Halikarnas Balıkcısı’nın *Salon* dergisinde yayımlanan hikâyelerinin bir diğer özelliği de çizimlerdir. Roma’da Güzel Sanatlar Akademisine giren, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde resim ve minyatür çalışmaları yapan yazarın hayatında resim ve karikatür önemli yer tutmuştur. Özbek’in aktardığına göre (2018: 164-169); Halikarnas Balıkcısı’nın bu konudaki çalışmalarını tezhip, kitap ve dergi kapakları, kendi kitaplarındaki resimler, yağlı boya ve *Demokrat İzmir* gazetesindeki resimler olarak sınıflamak mümkündür. *Salon* dergisinde yer alan on dört hikâyeden yedisi resimlendirilmiştir. Bu resimlerin beşinde imza yoktur. 56. sayıda yer alan *Silla* isimli hikâyede yer alan resmin sağında belli belirsiz bir imza vardır. *Salon* dergisinin 44. sayısında yayımlanan *Adadan Adaya* isimli hikâyesinde *yazan* ve *çizen* ifadesi bulunur. 23. sayıda yayımlanan *Amfitrit’in Ölümü* isimli hikâyenin çizimi de 44. sayıdaki çizim de göz önüne getirildiğinde Halikarnas Balıkcısı’nı anımsatır.

Hikâyeler derginin bir sayfasını kaplar, ikinci sayfaya taşmaz; genellikle dört sütunda yayımlanır. Yazar, hikâyelerde mitolojik kahramanları Türkçe söylenişi ile yazmıştır.¹²

Safiye Ayla da kaleme aldığı bir anıda Bodrum’dan ve Halikarnas Balıkcısı’ndan bahseder. Uzun ve yorucu bir sezondan sonra tatil maksadıyla Cevat Şâkir’e misafir gittiğini yazar.

Aziz arkadaşım Cevat Şâkir’in (Halikarnas Balıkcısı) sıcak avuçları avuçlarımda. Zaten, ona misafir gitmişim. Bir üniversite talebesi kadar genç... ve gözlerinin içi ışık dolu.(...) Ah, münevverlerimizce meçhul Anadolumuzun bu meçhul köşesi.(...) Cevat Şâkir konuşuyor: Yunan efsanelerinin nefes aldığı devirlerdeyim. Bu küçük adalarda Elen gençlerini; Elen erkek ve kızları oturmaktadır. Dünyanın büyük medeniyetlerini kuran ve bize bakiyelerini bırakan yapıcı sanatkâr zevki olan insanlar devrindeyiz (S. Ayla. *Takdir ve Sanatkâr*: Salon. C. 1, S.3. s. 38).

¹² Hikâyelerdeki mitolojik varlıklar yeri geldikçe açıklanmıştır.

Ayla, Aydın'ın çam ormanlarına, denize ve Bodrum'un güzelliğine hayran kalır. İstanbul'un adalarının, çamlarının ve Boğaz'ın bu güzellik karşısında hiçbir şey olduğunu söyler.

Halikarnas Balıkçısının *Salon Dergisinde* Yayımlanan Hikâyeleri

*Anfitritin Ölümü*¹³, 1 Ekim 1948, C. 1, (23), s. 354.

Durum hikâyesidir. Teması karşılıksız aşktır. Sporad¹⁴ Adaları'nın açığında, iki insanın sığabileceği, üstünde şemsiye şeklinde tek bir çam ağacı taşıyan bir adacığın kayalığına sıkışmış Pina¹⁵ içerisinden Anfitrit'in zuhur etmesi anlatılır.

Resim 1

İç içe gördüğüm âlemsemalar, günün uyanışı değil, fakat ölümün karanlığında hayatın şafağıdır. Çünkü ben hayatın ilk şekillerinden bir naimeyim. İşte bundan dolayı da hayatın aynı zamanda beşiyim. Ben biricik gövdemde hem âşık, hem maşuk, hem erkek, hem de dişi olduğum için, koynumda can canana ve Leylâ Mecnun'a kavuşmuş bulunuyordu. Benim bağrımda Romeo ile Juliyet, Kleopatra ile Mark Antuvan deniz diplerinin tatlı ay ışığında masum ömürlerini yaşadılar. Sonraları ayrılıp da karaya çıkınca acı bir nostaljiyle yaşamış oldukları o ömrün hasretini çektiler. (...) Kendi gövdem ve cismim olan bu sedefin üzerine canımın seyyaleleri, lirizmin dalgaları renk renk yayıldı. Fakat bu kadarla da kalmadım. Sevgim oluş seyrinde devamla, bir nur damlası, bir inci halini aldı. İnci büyüdü, büyüdü ve

¹³Hiçbir eserinde yer almamıştır. Hikâye sonradan yayımlanacak bir hikâyenin karalaması, taslak çalışması intibamı verir.

¹⁴ Sporad Adaları güney ve kuzey olarak iki gruptur. Adalar Denizi'nde (Ege) yer alırlar. Kuzeydeki Yunanistan anakarasına yakın, Eğriboz (Halkis) Adası'nın kuzeydoğusundadır (URL4). Güney Sporad Adaları ise Menteşe adıyla bilinir, Rodos ve On İki Ada'yı kapsar. Anadolu Yarımadası'nda Menteşe Dağları'nın karşısında yer alır (URL5). Hikâyede hangi Sporad Adası olduğu ifade edilmez. Lakin Göcek Koyu'nda yer alan hikâyede tavsif edilen ada gibi ufak adalardan oluşan bir ada grubunda Şeytan Adası denilen bir ada yer almaktadır (Yunanistan'daki Sporad Adaları'nın diğer adı Şeytan Adası'dır.) (URL6). Mavi Yolculuğun öncülerinden Bedri Rahmi'nin bir kayaya çizdiği balık resminin yer aldığı Bedri Rahmi Koyu da Göcek Körfezi'ndedir (URL7).

¹⁵ Pina'nın bir biçim midye olduğu hikâyede parantezle açıklanmıştır. Azra Erhat, Gökova Körfezi'nde yer alan Sedir Adası'nın (O günkü ismiyle Şehir Adası) kıyı sularının pina yatağı olduğunu ifade eder. "Buradan çıkarılacak pinaların tabla, meze tabağı, meyve tepsisi, duvara aplik olarak kullanılacağı" ifadesinden bu midyenin normalden büyük olduğu anlaşılır (Erhat, 1973: 81). Bir önceki dipnot da göz önünde bulundurulacak olursa neticede hikâyenin mekânı Güney Sporad Adaları'dır.

deniz âlihesi¹⁶ Anfitrit olarak benim sedef pedalları araladı ve denize yüzdü (s. 354).

Anfitrit'i gören Poseydon ona âşık olur, Uçar balıklara ve yunuslara “Onu alın, getirin.” der. Ama Anfitrit ve beraberindeki deniz canlıları Poseydon’un “koca tahtı sığılğa”¹⁷ varınca kimseyi bulamazlar. Arşipel¹⁸ baştan başa *tiriton*ların mahmur bir çağırışıyla inler, ama deniz tanrısı Poseydon görülmez.

Hikâye bu hâliyle yarım bırakılmış gibidir. Başlıktaki *ölüm* hikâyede yoktur, doğum vardır. Anfitrit, Poseydon haricinde mitolojik varlıklardan *tiriton*¹⁹, *nereid*, *naiyad*, *diriyad* da hikâyede yer alır.

Resim-2

Resim-3

Resim-4

Resim-5

¹⁶ *Îlâhe, tanrıça*. Âlihe “tanrılar” kelimesinin Îlâhe “tanrıça” ile karıştırılmasından ortaya çıkmıştır (URL8). Halikarnas Balıkçısı bu kelimeyi diğer hikâyelerinde de kullanır.

¹⁷ Denizin derinliği az olan yeri (URL9). 48. sayıdaki *Posaydon’un Sonu* adlı hikâye Poseidon’un tahtı olan sığılğı tasvirle başlar.

¹⁸ Halikarnas Balıkçısı, Akdeniz’in üç özel adı daha olduğunu ve bunların *Ege Denizi*, *Adalar Denizi* ve *Arşipel* olduğunu söyler. Şadan Gökova’lı da Halikarnas Balıkçısı’nın *Arşipel* isimli eserinin ön sözünde bu kelimenin kitaba ad olmasını şu şekilde açıklar: “Arşipel”, Ege Denizi’nin İlk Çağ’daki adı: “Arkipelagos”, “Eski Deniz” anlamına geliyor. Bu denizde ada çok olduğu için, nice dünya dilinde “takımada” yerine “Arşipel” sözcüğü kullanılıyor. Homeros’un “şarap renkli” dediği, Balıkçı’mızın çok sevdiği “ARŞİPEL”i, bu kitaba ad seçtik. “ARŞİPEL” de; taşıyla, toprağıyla, insanıyla, bitkisiyle, hayvanıyla Anadolu var (Halikarnas Balıkçısı, 1995: 10-11, 181). Arşipel, Ege Denizi ve havzasının adıdır ve Balıkçı, Mavi Anadolu hareketini Bodrum’dan başlayarak uzun yıllar içerisinde yavaş yavaş kurup geliştirirken yapıtlarında ve söyleminde Arşipel’i sıkça kullanacaktır. Demek ki, aslında Mavi Anadoluların vatani Arşipel’dir. Bu yüzden, mavi denize kıyı olan, eskiden Likya, Lidya, İyonya olarak adlanmış toprak şeridi dışında Anadolu’nun iç karasıyla pek iletleri olmayacaktır (Şenol, 2009: 112). Dergideki diğer hikâyelerde de Arşipel ismi kullanılır.

¹⁹ Triton, Poseidon’la Amphitrite’nin oğludur (Erhat, 1996: 939; Can, 1970: 132). Ama bu hikâyede Poseydon ve Anfitrit’in görüşemediği bir durumda bu varlığın anılması da değişik bir yaklaşımdır.

***Çiçeklerin Düğünü*²⁰, 15 Ekim 1948, C. 1, (24), s. 373.**

Durum hikâyesidir. Ağaçların ve çiçeklerin ön planda olduğu, tabiatta gözlenen, düğün ahengi hikâyenin temasıdır. Konu ise çiçeklerin de insanlar gibi sevip düğün şenliği ile kavuşması ve aşklarının meyve vermesidir. Mevsim bahardır. Yazı portakal veya mandalina çiçeklerinin tasviriyle başlar:

Yüzbinlerce beyaz ve cilalı çiçekleriyle, güneşte veya ay ışığında, pırlantalara bezenmiş gibi pırlıl pırlıl ışıldayan bir mandalina veya portakal ağacını gözönüne getiriniz. İşte o ağacın üzerinde yüzbinlerce düğün yapılmaktadır. Ağaç dev bir düğün evine dönüşmüştür. Çünkü her çiçek, -hangi çiçek olursa olsun- bir zıfaf odasıdır. Orada gelinlerle güveyle balayı yaşar (s. 373).

Daha sonraki bölümlerde menekşe ele alınır. Bazen gelinin başka güveylelerin başka çiçeklerde olduğu ve rüzgârın, kelebeklerin, kuşların namzetlerin vuslatına yardımcı olduğu ifade edilir. Hikâyenin sonunda gece çiçeklerinden akşamsefası ele alınır.

***Uçurumun Yüreği*²¹, 1 Mayıs 1949, C. 2, (37), s. 397.**

Durum hikâyesidir. Mutlu inziva, yalnızlık hikâyenin temasıdır. Çerçeve hikâye tekniği ile kurgulanmıştır. Ayrıntıya girilmese de hikâyede üç farklı insan manzarası vardır: Balıkçılar, kaçakçılar, dağı mesken tutan Türkmenler. Kıran Dağları'nın²² eteklerinde avlanan üç balıkçının karşısına denizden bir ihtiyar çıkar. İhtiyar, hikâyesini anlatır: Gençliğinde, kaçakçı olan babasının kayığını kolcular sıkıştırınca denizden kulağına gelen *at kendini denize arkamdan gel* diyen kızın sesiyle kendini denize bırakır; onu takip eder. Türkmen bir dağ kızı olan Ayşe derinlerden ve bir deniz mağarasından geçerek genci kimsenin göremeyeceği bir kıyıya çıkarır. Yıllarca burada yaşarlar. Bir gün Ayşe'nin babası para hırsıyla onları Gökova'ya sürükler:

Oradaki bataklığa bir tutam pirinç saçarlarmış, bin biçerlermiş. (...) Bolluk olmasına bolluktu. Bataklığın sazları öküz boynuzu kalabalığında ormana dönerdi. (...) İşte oradaydık, zengin olalım diye, her fenalığın babası parayla

²⁰ *Çiçeklerin Düğünü* (Halikarnas Balıkçısı, 1996: 13-15) adlı eserde yer alır. Eserde *Bu Kitaba Özel* başlığı altında yayımlanan üç hikâyeden biridir. Şadan Gökova, ön sözde bu hikâyelerin daha önceki kitaplara girmemiş olduğunu belirtir. *Çiçeklerin Düğünü* adlı hikâyenin altına ise açıklama olarak "Balıkçı'nın çok sevdiği, "Mavi Sürgün" dahil, birkaç yapıtında değindiği konuyu toparlayan ve 50'lerde bir dergide çıkan yazısıdır (ŞG) s.13." notu düşülmüştür. Aynı eserin ön sözünde Gökova'ya göre "Balıkçı" öyküyü "bir oturluk yazı" olarak tanımlar ve "Balıkçı"ya göre öykü bir oturuşta yazılır ve bir oturuşta okunabilir. Hikâye kitabında yer alması ve Gökova'nın bu açıklaması neticesinde eser buraya alınmıştır. Hikâyenin *Salon* dergisinde yayımlanma tarihi ise 1948'dir. Özbek (2018: 325) çiçek ve bitkilere farklı bir bakış açısıyla yaklaşılacak bu metnin (Ki bu yaklaşım Mavi Anadolu anlayışının keşfetme dürtüsüne uygun bir yaklaşımdır), hikâye kitabında yer alsa da deneme olarak değerlendirmek gerektiğini ifade eder.

²¹ Adem Özbek (2018: 113) hazırladığı doktora tezinde "Halikarnas Balıkçısı'nın Kitaplarına Girmeyen Yazıları Tablosu"nda *Demokrat İzmir* gazetesinin 18.04.1954 tarihli 3517. sayısının 4. sayfasında bu adla yayımlanan bir hikâyeye yer vermiştir. Şu an Kabağaçlı'nın hiçbir kitabında bu hikâyeye yer almamaktadır.

²² Gökova Körfezinin kuzeyindeki dağ kütlesi (URL10).

karşılaştık ve para işkencesine uğradık. Ayşe'yi oraya gömdüm. Ben buraya döndüm. Burada bakkal yok, bakkal borç yok, mahkeme, hapisane, avukat, doktor, sadaka isteyen dilenci, iki büklüm enseli taş yürekli zengin yok, kapımız kilidimiz yok, hırsız dolandırıcı yok... (s. 397).

Ömrünün nihayetine gelen ihtiyarın niyeti bu saklı köşenin unutulmamasıdır. İhtiyarın sözlerini dinleyen balıkçılar onu takip ederek "saadet vadisi"ne ulaşırlar. İhtiyar buranın unutulmayacağından memnun olur.

***Işık Teli*²³, 1 Haziran 1949, C. 2, (39), s. 416.**

Durum hikâyesidir. Hayal kırıklığı ve yoksulluk hikâyesinin temasıdır.

Ege denizinin bir metro boyunda (siyah değil) pembe bir midyası vardır. Her nâimede olduğu gibi dişi ve erkek aynı gövdededir. Gıdaları deniz diplerinin yeşil ışığıdır. Bunlar alaca aydınlığın ılık boşluğunda esrarengiz hülyalarına dalgındırlar. O yeşil ay ışığı rüyaları, bazan yuvalarını döşeyen sedef, bazan da sinelerinde toparlaklaşan bir damlacık inci olur. Çiftin biricik boynu ikisini de sarar. Bu midyalar sekiz on kulaç diplerin rıhlarına, ışıktan imal ettikleri upuzun teller salarak, tutunurlar. Bisüs denilen bu canlı teller, billürdan şeffaf pırlantadan parlak, ipek ve örümcek ağından çok daha incedir. Arşipel kıyılarının kızları bunların incelerinden ziyade, tellerini ararlar. Onları, saçlarının boyunca, saçlarına örer ve örgülerini başlarına sararlar. Böylece yüzlerce hâleler dolamış olurlar (s. 416).

Köyde Avaralı denilen Âvare Ali, elinin suya çarpması sonucu denizde meydana gelen ışık hüzmelerinden etkilenir ve Ali için "hiçliğin kara perdesi yırtılır" ve Ali "alemsemaların peşine düşer", annesinin dokuma tezgâhında bu tellerden hayalindeki geline duvak dokur.

Yazar; köye her uğradığında Ali'yi biraz daha yaşlanmış, dokuduğu duvağı ise daha da gelişmiş görür. "Bir daha köye uğradığımda Ali'yi ölmüş buldum. Issızlık ve yoksulluk içinde ölüp gitmişti. Herhâlde Amerikan bezinden iktisat etmek için olacak, onu, örmüş olduğu duvağa sarıp gömmüşlerdi (s. 416)."

²³*Demokrat İzmir* gazetesinin 15 Mart 1953 yayımlanan 3016. sayısında bu adla bir hikâye vardır (Gökçek, 2011: 275). Yine *Çiçeklerin Düğünü* (Halikarnas Balıkçısı, 1996: 91-55) adlı eserde bu adla bir öykü vardır. Kitaptaki öyküde kahraman Avaramet (Âvare Ahmet)'tir, annesi Emet Bacı'dır. Çakır Hanife'nin köy çeşmesinden yüzüne su atması sonucu gökkuşağını görür ve Hanife'ye gökkuşağından çevre örmeye koyulur. Bir de başka biriyle evlenecek olan Çakır Hanife'nin başlık parasını veren, düğüne davetli, Eşkya Çakıcı vardır. Dergideki metin durum hikâyesi olsa da kitaptaki metin olay hikâyesi özelliği taşımaktadır. Kitaptaki hikâye tema açısından dergideki hikâyeye birdir.

Korsanın Kılıcı, 1 Temmuz 1949, C. 2, (41), s. 677.

Resim 6

Olay hikâyesidir. Kahramanlık, cengâverlik, sabır hikâyesinin temasıdır. Bu hikâye dergide “Bugün Denizcilik (Kabotaj) Bayramıdır. Türk limanlarının tarihî istiklallerini yaşatmak üzere Halikarnas Balıkcısının mecmuamız için hazırladığı ve büyük Turgut Reisin henüz (Turgutça) olduğu devre ait nefis bir yazıyı okuyucularımıza takdim ediyoruz.” açıklamasıyla neşredilmiştir.

Dergideki hikâyede Korsan Ali, uzun forsalık ve korsanlık günlerinden sonra, ölümünden önce, kılıcını “Fıkara köyün çobanlarından Torgutca’ya” emanet eder:

(...) Beni yaralı buldular zincirlerimi çözdüler ve kendi kadirgalarına götürüp yatırdılar fakat zincirim bırakmamıştım. Bir levent: “Neden” diye sordu. İhtiyar korsan bilinmekte olan kılıcı göstererek: İşte o zincir budur! Zinciri bizim kadirgaya götürmüştüm, onu hiç yanımdan ayırmamıştım. Rastgeldiğim ilk usta demircide ondan bir kılıç dövdürdüm, işte yetmiş sene kullandım!

İhtiyar korsan birkaç ay sonra ağır hastalandığı zaman: “Bilirsiniz ya korsanın aziz gelini kılıcıdır. Benimkisi forsa zincirindedir. O savaş görmüş güzelim çeliği gözü yaşlı bir dul gibi bırakamam. Artık ömrümü bitiriyorum demektir. Siz şahit olunuz vasiyet ediyorum. Öldüğüm zaman bu kılıcımı Çoban oğlu Torguda vereceksiniz” dedi. Ertesi gün korsan Ali ölmüştü (s. 677).

Bu hikâye dergide neşredildikten iki ay sonra *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilecek *Turgut Reis*²⁴ isimli romanda Turgut Reis’in çocukluğunu anlatan bölümle (Halikarnas Balıkcısı, 1994: 13-15) bir çobanın oğlunun korsanlığa ilk adımını anlatması yönünden paraleldir. Kitaptaki bölümde Turgutça’nın annesi babası tanıtılır. Doğumu ve ismini nasıl aldığı ifade edilir. Turgutça’nın babası Çoban Veli’dir. Deniz gazisi Hüsamettin’den oğluna ad koymasını ister. Köydeki eski forsa ve korsan Kör Ali’nin sonradan evlendiği Emine’nin Sen Jan şövalyeleri tarafından katledilen oğlunun ismi verilir çocuğa: “Velinin evinde, Hüsamettin çocuğu dizinin üstüne koydu. Çatal palasını kabzasından sıyrarak çocuğun karnına yatırdı. Ezan okuduktan sonra çocuğun sağ ve sol kulağına üç kere ‘Turgutca !’ diye seslendi. Sonra çocuğun anlı şanlı bir deniz kurdu olmasına da dua etti” (Halikarnas Balıkcısı, 1994: 14).

²⁴*Turgut Reis* (Halikarnas Balıkcısı, 1994) ilk kez *Cumhuriyet* gazetesinde 11 Eylül 1949 ile 18 Aralık 1949 tarihleri arasında 88 tefrika ile yayımlanmıştır. Kitap olarak basımı ise 1966 yılındadır (Özbek, 2018: 226). *Salon* dergisinin 54. sayısında yayımlanan *Deniz Adaleti* isimli hikâye de bu romanın bir bölümüdür. Farklılıklar yeri geldiğinde ifade edilecektir.

***Edepsiz Herif*²⁵, 15 Temmuz 1949, C. 2, (42), s.701.**

Durum hikâyesidir. Yanlış anlama hikâyesinin temasıdır. *Gençlik Denizlerinde* (Halikarnas Balıkcısı, 1995: 257-261) adlı kitapta *Vay Gidi Edepsiz Herif!* başlığı altında yayımlanmıştır. Tema ve konu aynı olmakla beraber kelime ile cümle değişiklikleri mevcuttur. Dergideki hikâyesinin serim bölümündeki tasvirler daha ayrıntılı ve sanatkâranedir; yazarın kalemindeki şiirsel anlatım ortaya çıkar:

Kara adadaydım. Binbir gece masalı gibi bir ada. İnsan orada bir gün bir gece bile geçirse, artık onu ölünceye kadar unutamaz. Gayrimeskûn bir adadır. Şurası çam ormanlarıyla, burası yaban sakızı çalılılarıyla örtülüdür. Kıyısı yemyeşil bir kuşaktır. Yeşil renk kıyılardan biraz ötede mavileşir, açık maviden koy maviye, daha

alargada ise menekşe ve hattâ kırmızı şarap rengini alır Adanın yüksek tepeleri tan ve gurup ışığının âşıkıdır. Doğan ışığı bir mil uzakta olan kıyı tepelerinden daha önce alırlar ve aşağıda alacakaranlıkta uyuyan Arşıpele bir gün daha doğmakta olduğunu binlerce keklik kuşlarını ötüşüyle müjdelerler. Akşam olunca vadilerinde, dağ başı göl sularında, daha berrak, daha esiri bir açık mavi gölge yükselir. Tepeleri ise batı ışığının pembesinden bir türlü ayrılamaz. İşte o zaman yükseklerden garip çakalın mahmur -uluyuşu demeyeceğim çünkü hiç de uluyuş değildir- ötüşü sanki gün sonunda o esrarengiz musikinin devamıdır. İnsana tatlı bir ürperti verir ve insan gönlünü kâinata karşı biraz önce vadilerde yükselmiş olan gölgeler kadar tatlı ve dindirici bir

şükranla doldurur. Gece? İşte o mutlaka binbir gecenin peri masallarının biridir. Kara adaya 'bu dünyadır' denemez (s. 731). Yazar, Karaada'da geçirdiği saatleri peri masalı gecesiyle eş tutar.

Metin, çerçeve hikâye tekniği ile yazılmıştır. Yazar, bir balıkçı ile Karaada²⁶'ya gider. Adadaki ılıcdan bahisle yazarın yanındaki balıkçının bir anısı çerçevenin içindeki hikâyeyi oluşturur: Ilıcanın bulunduğu mağaraya insanların yanı sıra fok balıkları da rağbet eder. Mağaranın loş tünellerinde yatan fok balığını kadınları gözetlemek için saklanan pos bıyıklı bir adam zanneden Ayşe Hanım'ın trajikomik öyküsüdür bu anı.

²⁵Demokrat İzmir gazetesinin 8 Mart 1953'te yayımlanan 3009. sayısında bu adla bir hikâye vardır (Gökçek, 2011: 275).

²⁶ Bodrum'un tam karşısında yer alan ve şehre 4 mil uzaklıkta bulunan bir ada. Adadaki mağarada cilde iyi geldiğine inanılan şifalı çamur ve sıcak su kaynağı bulunmaktadır (URL11).

***Adadan Adaya*²⁷, 15 Temmuz 1949, C. 2, (44), s.733.**

Durum hikâyesidir. Özgürlük, sevgi hikâyesinin temasıdır. Üvey abisi Hacı Hüseyin'in evinde sığıntı gibi yaşayan Fatma'nın yüzerek vardığı bir adada karşılaştığı Murat'a kaçması konu edilir. Hacı Hüseyin'in, üvey kız kardeşinin hayatına müdahalesi de Çil Mehmet'ten kara ineği bir iki mecid daha ucuza almak için Fatma'yı ona vadetmesi de sosyal bir gerçekleri göz önüne serer:

Ona göre dünya hep yasaklardan ibaretti. Para gitmesin diye çok yemek yenmiyecekti. Kız kısmı sıkı fıkı örtünecekti. Türkü söylemek ayıptı. Velhasıl Hacı Hüseyin yaşadıkça dünyayı Kara Fatma'ya zindan ediyordu. Bu hayat ölünceye kadar sakız gibi çiğnenmezdi. Kara Fatma ya içindeki isyanı bastırarak onu yutmalı, yahut da tükürüp atmalıydı. Bir gün kız denize girip karşıdaki Köçek Adasına yüzmüştü (s.733).

Fatma, adada Murat ile karşılaşır. Ada onun düğün evi olur. Çil Mehmet'e verileceğini duyduğu günün gecesinde karşı adadan gelen çağrıya uyararak Murat'a kaçır. Kayığa ulaşır. Henüz Murat gelmemiştir. Kayığın kendisine ona götüreceğini murat eder. "Fakat kâinattan mı, gönlünden mi, yıldızlardan mı, ayışığından mı, yoksa hepsinden birden mi, bir ses tatlı tatlı, 'korkma, yine gidersen tesellin için musiki yaratılmıştır' diye cevap verdi." cümleleriyle hikâye sona erer.

Kızın duyduğu seslerin, Murat'ın bir halüsinasyon olması kuvvetle muhtemeldir. Netice Kara Fatma özgürlüğe ve sevgiye yol alır.

Yayımlandığı *Parmak Damgası* (Halikarnas Balıkçısı, 1998: 100-104) adlı kitapta yer alan metinle *Salon* dergisindeki metin arasında bir fark yoktur.

Yakışık Alırmı [Orijinal hâli], Deli Kız?, 15 Eylül 1949, C. 2, (46), s.765.

Durum hikâyesidir. İyilikseverlik, uçarıklık, yanlış anlaşılma hikâyesinin temasıdır. *Gençlik Denizlerinde* (Halikarnas Balıkçısı, 1995: 205-212) bu adla bir hikâye vardır. Tema ve konu aynı olmakla beraber kitaptaki hikâyede olay akışı farklıdır. Dergideki hikâye, kısaltılmış intibai verip olay kurgusu da kesiktir. Köyün başına buyruk biraz da saf kızı Emine ile sonradan kaçakçı olan Süleyman'ın hikâyesidir. *Adadan Adaya* isimli hikâyede olduğu gibi burada da kadının toplumdaki yerine değinilir: Emine "koyun sürüsü kalabalık" olan Hüsmen Efendi'ye verilir. Ama bir gün jandarmalar ile Süleyman'ın yaşadığı çatışmanın ortasında kalan Emine bu karışıklıkta kendini Süleyman'ın teknesine atar, Süleyman'a kaçır. Kitaptaki metin "Ne olacak; insandılar..." cümlesiyle biter. Bu son cümle Mavi Anadolu anlayışının basamaklarından hümanizmle ilişkilidir.

Dergideki hikâyede "gelincik, kır lalesi, can çiçeği, çayır güzeli, haseki küpesi, civan perçemi, düğün çiçeği, arslan ağzı, meryem buhuru, inci çiçeği, kandilli sümbül" çiçekleri Emine'nin elinden düşmez, çiçekler kızın düşüncelerinin ifadesi olarak

²⁷ *Demokrat İzmir* gazetesinin 4 Ekim 1953'te yayımlanan 3153. sayısında bu adla bir hikâye vardır (Gökçek, 2011: 277).

kullanılır. “Kız: ‘Ay arslan ağzı sen misin? Benim o! Sana şurada yatan meryem buhuru, inci çiçeği ve kandilli sümbül olacağım” (s. 765).

Hikâyede bu çiçeklerin kullanımı da Mavi Anadolu tezindeki keşfetme, yöreyi tanıma dürtüsü ile ilgilidir.²⁸ Bugün Bodrum’daki pek çok bitkinin tohumlarının da Halikarnas Balıkçısı tarafından getirildiği bilinen bir gerçektir.²⁹

Hikâyenin başlangıcında Emine’yi tasvir ederken kullanılan mitolojik kahramanlar kitapla bir değildir. *Edepsiz Herif*’te olduğu gibi dergide yer alan hikâyenin serim kısmındaki tasvirler daha göz alıcıdır, Ege’nin Türkmen kızı mitolojik varlıklarla betimlenmiştir.³⁰

On sekiz yaşında boylu boslu bir Türkmen kızıydı. Doğduğu büyüdüğü yer arşipelin Güney Anadolu’su idi. İşte bundan dolayı Olem (Kitapta Olimpos) ilâhlarına modellik etmiş insanlardandı. Bir eline mızrak alıp alını da bakışı da yüksekte yüksekte, duruvereydi Minerva³¹ (Kitapta Athena) olurdu. Mızrağı atıp da bir elinde yay öteki elinde ok yarı çıplak ormanda koşaydı Diyana³² (Kitapta Artemis) olurdu. Oku da yayı da fırlatıp tamamen soyunduktan sonra denizde azman bir istiridyâ kabuğunun üzerinde dinelseydi Afrodit olurdu. Zaten Afrodit kadar sevgisi, Diyana (Kitapta Artemis) kadar çevikliği ve Minerva kadar öfkesi vardı. Bütün Olem (Kitapta Olimpos) ilâhlarını biricik gövde ve biricik gönlünde toplamıştı (s. 765).

Kitaptaki metinde kelimeler güncel kullanımlarıyla verilmiştir. Kitapta geçen Yunus balığı dergide *orkynustur*. Tanrıça isimlerinin dergiden kitaba geçerken Latince’den,

²⁸Halikarnas Balıkçısı’na ekolojik pencereden bakan Serpil Oppermann (2011) da Halikarnas Balıkçısı’nı Türkiye’nin en çevreci yazarı olarak değerlendirir. Oppermann, Halikarnas Balıkçısı’nı Bodrum Yarımadası’na özgü deniz yaşamı, bitkiler ve hayvanlarla ilgili eserlerinden dolayı önemli bir “bioreginal” yazar olarak ele alır. Oppermann, İngilizce olarak yazdığı makalesinde Halikarnas Balıkçısı’nın devamlı üzerinde durduğu insan ve insan dışındaki canlılar arasında etik ortaklığa dikkat çeker. Halikarnas Balıkçısı’nın bu yöredeki biyolojik canlılık ve kültürel zenginlik üzerinde ısrarla durmasının da ekolojik bir farkındalık noktasında önemli katkılar sağladığını belirtmektedir (Özbek, 2018: 384).

²⁹ *bkz.* Halikarnas Balıkçısı, 1983: 233-239, 254-265).

³⁰Türk tarihini İyonya, Anadolu’luk, üzerinden okuyan Mavi Anadolu’luk anlayışına uygun bir betimlemedir. “Ne varsa, Anadolu’dan, bu Mavi Anadolu’dan çıkmıştır. Çok dil bilen biri için kaçınılmaz biçimde etimolojik karşılaştırmalara girer. ‘Kible’yi Cybele’den, ‘Zeybek’i ‘Bacchu’den türetir vb. (Belge, 2016: 277). Mavi yolculuk denilen turlarla bütün Ege ve Akdeniz’i gezen Mavi Anadolu’cular, Anadolu kültürü ile eski Yunan ve Lâtin kültürü arasında paralellik kurmuşlar, Anadolu insanının köken bakımından Batı uygarlığının bir parçası olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Anadolu’daki yer isimleri ile eski Yunan ve Lâtin şehir isimleri, Anadolu insanının deyişleri ve halk edebiyatı ile eski Yunan ve Lâtin edebiyatları arasında benzerliklere dikkat çekmişlerdir (Özbek, 2018: 100).

³¹ Tanrıça Athena’nın Latince adı. (Erhat, 1996: 661)

³² Erken çağlardan beri Yunan Artemis’iyle bir tutulan İtalyalı bir tanrıça. (Erhat: 1996: 277)

Roma'dan; Antik Yunan'a, İyonya'ya dönmesi de "Mavi Anadolu"ya uygun düşmektedir.³³ Bunların haricinde bir farklılık yoktur.

Posaydon'un Sonu, 15 Ekim 1949, C. 2, (48), s. 795.

Durum hikâyesidir. İlahî kudret, mitoloji hikâyenin temasıdır. Hikâyede dizgi hataları vardır. Satırlar birbirine karışmıştır. Hikâyedeki deniz tabanı tasvirleri *Gençlik Denizlerinde* isimli kitapta yer alan *Amfitrit'i Nasıl Tuttum?* (Halikarnas Balıkçısı, 1995: 126) adlı hikâye ile benzerdir. Halikarnas Balıkçısı, Arşipel'in deniz tabanını tasvir etmiştir:

Ancak Arşipel diplerinde rastlanabilen koca sığılardan biriydi. Sanki kabletarih ejderler meselâ dokuz hortumlu koca mamut filleri, dokuz hörgüçlü develer, bir uzunlukta mil boa yılanları birbirlerine saldırır ve üstüste yığılırlarken donakalarak taş kesilmişlerdi. Koca enginin üç yüz kulaçlık zindan derinliklerinden yukarıya doğru bir dev kulesi gibi yükselen sığın çıkıntılarının altından esniyen mağara, dehliz ve alelacayip geçitlerin karanlıklarından renk renk deniz ejderleri kirpiksiz tostoparlak gözleriyle birbirine bakıyorlardı. Devâsâ tavus kuşları kuyruklarına benzeyen denizaltı nebatlarının koca yaprakları loşlukları yelpazeliyordu. Bazı büyük değirmenleri, selâtin camilerinin ters dönmüş uçurumlara benzeyen yüksek yüksek kubbelerinin alacak karanlığından sarkan kandiller ve avizeler gibi, dibin mor karanlığında kükürt sarısı ve yeşili alevlerini gezdiriyorlardı. Sığın tepesi şeffaf bir zümrüt içinde beşikleniyordu. Orada yüzbinlerce küçük balık esrarengiz bir özleyişin tesiri altında, durup dururken hep birden bir kuyruk çırpışıyle bir tarafa dönünce pırıl pırıl parlıyorlardı. Sanki sığın yeşil berraklığına, balık ağıyle tutulmuş gökler ve geceler dolusu yıldızlar dökülüyordu. Denizin lâyemut tanrısı Posaydon bir peri masalını andıran sığın üzerine yan gelmişti. Burası onun tahtıydı. (Mitolojiye göre Poseidon'un tahtı, Arşipelde, Kriyo burnuyla, İstanköy açıklıklarındadır.) Elindeki üç dişli zıpkıyla sakalını tarıyordu. O günü, orada beraberce aşk âlihesi Afrodite ithaf etmek üzere; denizler perisi Anfitrite randevu vermişti (s.795).

Yalnız kitaptaki hikâye ile dergideki hikâye bazı kahramanlar ve çözüm bölümü bakımından farklıdır. Her iki hikâyede de Poseydon ve Amfitrit vardır. Ama kitaptaki hikâyede bir de Balıkçı Hüseyin ve köylüler vardır. Her iki hikâyede de Poseydon ve insanların (faniler) birbirine müdahalesi söz konusudur. Dergideki hikâyede Poseydon ve beraberindekiler suyun yüzeyinde, üstlerinde, bir cismin yüzdüğünü görürler. Görülen karaltının denizyolları işletmesine ait bir tekne olduğunu öğrenen Poseydon bu tavsife (Denizyolları işletmesi) kızar ve denizlerin ilahlığına ortak kabul

³³ Halikarnas Balıkçısı'nın (Cevat Şakir) işlediği kadarıyla bu tez büyük ölçüde Batı Anadolu'yla İonia ile sınırlıdır (Belge, 2009: 320).

etmediğini ifade eder. Kitaptaki hikâye, türün özelliklerini taşıırken dergideki hikâye tamamlanmadan bırakılmış³⁴ ya da eksik baskı intibasını verir.

Ölünün Gelini³⁵, 1 Kasım 1949, C. 3, (49), s. 810.

Olay hikâyesidir. Fedakârlık, Türk kadınının gözü pekliği, Haçlıların vahşeti hikâyenin temasıdır. Haçlılar tarafından köyü basılıp eşi, çocuğu öldürülen ve esir edilen Fatma'nın öyküsüdür K1Y1 köyleri Haçlı filosu tarafından basılır. Eşi ve memedeki çocuğu öldürülür. Fatma kahramanca savaşır. Ama esir düşer. Neferler kılıç hakkı olarak onu kendilerine ayırır. Haçlılar, Fatma'dan çıplak bir şekilde oynamasını ister. Fatma oynarken bir yandan da etrafını araştırır. Neticede Fatma'nın bu razı oluşu Haçlılara bir tuzaktır. Oyunun bir noktasında üzerine atılan "piştovlu herifin" silahını ele geçiren Fatma, cephaneyi havaya uçurur ve gemi Haçlılarla birlikte suya gömülür. Fatma; fedakarlığı, gözü pekliği ve çevikliği ile eşinin, oğlunun, babasının, kardeşinin, hasılı köyünün intikamını alır. Bu hikâyede, Belge (2009: 325-353)'nin tarihi romanları incelediği eserinde Halikarnas Balıkcısı'nın bu minvaldeki eserlerinde (*Uluç Reis*, 1962; *Turgut Reis*, 1966) görülen özellikleri (Kanlı sahneler, cinsellik, kadınlar, tarihî olgular) barındıran sahneler ve cümleler vardır.³⁶ *Deniz Adaleti* isimli hikâyede de benzer cümleler vardır.

Evohe!³⁷, 15 Aralık 1949, C. 3, (52), s. 872.

Durum hikâyesidir. Yabancılaşma, toplumdaki soyutlanma, halüsinasyon işlenir. Hayatta gün yüzü görmeyen Kara Ayşe'nin iç dünyası anlatılır:

Kuşluk vakti obasından kirlî çamaşırları ve tokacı aldı. Deniz kenarında çamaşır dövmeye koyuldu. (...) Günün birinde yeryüzüne doğduğu zaman

³⁴Modern hikâyede son bazen okuyucunun hayal gücüne bırakılır. Bu hikâyede ise böyle bir bitiriliş söz konusu değildir.

³⁵ Bu hikâyeye hiçbir kitabına girmemiştir.

³⁶ Kanlı Sahneler: *Fakat çok geçmeden kocası bir arkebüs kurşunuyla alnından vuruldu. Topaç gibi yerinde döndü döndü düştü. (...) Kurşun almak için dönerken gözleri çocuğuna ilişti. Çocuğun başında kan gördü. Beşiğe koştu. Çocuk da ölmüştü. Tepesinden yumuşak yerinden vurulmuştu. (...) Onun kanlı başını kanlı dudaklarını dudaklarına basarken kendinden geçti* (s. 810).

Haçlıların betimlenmesi: *İçeriye dalanlar kan, ırz ve tecavüz susayışıyla gözleri kan çanaklarına dönmüş bir sürü yabancılar idi. (...) Kayıktaki erkekler ona yılışık yılışık bakıyorlardı. (...) Kadına bir de kalkıp oynamasını emrettiler. Ona türkü söylemesini emrettiler* (s.810). (Haçlıların türkü dinlemek istemesi de çelişki. Fatma onların dilini anlamıyor. Haçlıların Türkçe bildiğine dair bilgi yok. Belge, romanlarda da görülen dil meselesini de işler.)

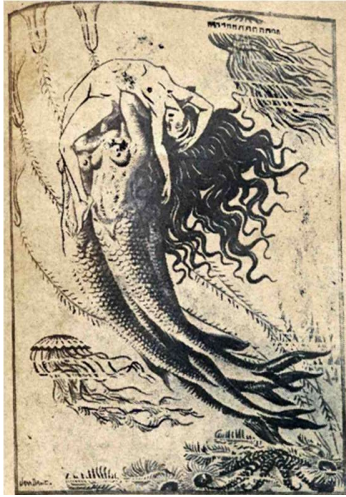
Türklerin betimlenmesi: *Fatma cinsiyetinden ayrılarak harb ilâhının bile gezemeyeceği kan, duman ve ateş içinde iki mazgalın birinden ötekine koşuyordu. (...) Onlar (kardeşleri, babası) teslim olurlar mıydı hiç? Onlar da mutlaka orada şehit yatıyorlardı* (s. 810).

Cinsellik: *Fatma'ya anadan doğma soyunmasını söylediler. Fatma anadan doğma bir orospu imiş gibi hiç titremeden soyundu. (...) Hiç tereddüt etmeden kalktı. Gövdesini sivri bir duman gibi usulcacık dolamağa koyuldu. Hızlandı bacakları kıpırdamıştı. (...) Kollarının bükülüğü bel kırışı, gövdesinin yılankavileyişi seyircileri tahrik ediyordu* (s. 810).

³⁷ Bu hikâyeye hiçbir kitabına girmemiştir.

günler, geceler, yıldızlar ona neler müjdelemişlerdi. Ayşe yine tokacını kaldırıp tak tak vurmaya başladı. Çocukken babasından dayak yemişti -bu düşünceyi noktalamak için tokacı vurdu -sonra da kocasından- yine tokacı vurdu- Çocukları doğurduktan sonra emzirmişti. Tak! Diş çıkarma sancıları. Tak! Ağlamaları. Tak! Hastalık ve Ölümleri. Tak! Hiç türkü duymamıştı. Tak! Gübre kümesinden başka bir şey görmemişti. Tak! Tokacı kaldırıp denize attı (s. 872).

Kara Ayşe geçmişte yaşadıklarını, gece gördüğü kâbusu düşünürken türkü ve şarkılarla yamaçtan bir çingene alayı geçer. Güneş batmaya yakın dağ yamacında sabah görmüş olduğu çingenelere benzeyen bir insan kalabalığı sökün eder. Fakat bunlar hemen hemen çıplaktır. Gırtlaklarının olanca kuvvetiyle “Evohe³⁸!” diye bağırıp denize koşan bu insanların çağrısıyla, *kara kız* korkunç bir kahkaha salıvererek, denize koşarak fırlar.

Resim 8

***Deniz Adaleti*³⁹, 15 Ocak 1950, C. 3, (54), s. 929.**

Olay hikâyesidir. İhanet, intikam hikâyesinin temasıdır. Arşivek gelince Turgut Reis kıza, “Bu adam sana ne yaptı?” dedi. Kız “iki ablama sokağın ortasında diz çöktürdüler ve zorla haçı öptürmeğe çalıştılar. Öpmedikleri için hemen oracıkta yaktılar. Ben intikam almak için öptüm! Arşivek dışarı sürüklenirken Deli Numan Endülüslü kıza yanaşmıştı. Ona: “Papazdan öcünü alıncaya kadar evlenmeyeceğini söylemişsin. İşte şimdi aldım.” dedi. Kız, kızarmıştı. Genç korsana, “Şimdi nikâhımız kıyılsın. Bu gece düğün gecemiz olur. Fakat bir şartla” dedi. Öteki heyecanla “Nedir?” diye sordu. “Zifaf odamızda, yerde, bu Arşivekin kesilmiş kafası bulunacak!” dedi (s. 929).

Salon dergisinde yer alan metin başlı başına bir hikâye özelliği taşır lakin bu metin *Turgut Reis* (Halikarnas Balıkçısı, 1994: 204-208) adlı romanın aynı adı taşıyan müstakil bir bölümüdür. Kitapta kızın ismi Hamra olarak geçer. Genç korsanın adı da Sarı Hamdi’dir. Arşivek bir zamanlar Engizisyon mahkemelerinin başkanıdır. Turgut Reis, tutsak ettiği Arşivek’e hitap ederek, Ortodoks ve Yahudilere yaptıkları eziyeti hatırlatır. Bu ayrıntılar dergide yoktur.

³⁸ Evohe - (Evohe - Evan) – “Oğlum, cesaret oğlum...” anlamına gelen bu kelime Dionysos'un lakabı idi. Çünkü devlerle yapılan savaşta Zeus onu arslana çevirmiş ve savaş sırasında onu teşvik için “oğlum cesaret” diye bağırıyordu. Dionysos şerefine yapılan ayinlerde “Evohe” diye bağırarak adet olmuştu (Can, 1994: 414).

³⁹53. sayıda bu hikâye okurlara duyurulur ve “Bu yazı hikâyeciliğimize yeni bir şeref sahifesi ilave edecektir.” denilir.

***Silla*⁴⁰, 15 Şubat 1950, C. 3, (56), s. 959.**

Durum hikâyesidir. Rüya, sevdiğine kavuşamama hikâyesinin temasıdır. Bu hikâyede mekân bir müzedir. Hikâyesinin kahramanı Mehmet Sevecan, Arkeoloji Müzesi'nde *Glaukus* Heykeli karşısında hayale dalar, zamanın farkında değildir ve mesainin bitmesi ile kapılar üzerine kapanır. Derken heykel konuşmaya başlar ve sevdiği *Silla*'ya on bin sene sonra kavuşacağını ifade eder. Tam kavuşma esnasında müzenin kapıları gürültüyle açılır ve vuslat yine gerçekleşmez. “Müzenin bir tarafındaki kabartmadan hızlı yaşayışın ilâhı Bakus, bütün maynad, satir ve bakaylarıyla ortaya fırladılar. Müzenin kubbesi bir gök gürültüsüyle inledi. Sarsılarak gözlerimi açtım. Müze kapısı ağır ve lâğir menteşeleri üzerinde gürliyerek açılıyordu. Gündüzdü. Dışarıda yine o her günkü cehennem bozuntusu dünya⁴¹” (s. 959).

***Kristof Kolomb'un Zincirleri*⁴², 1 Mart 1950, C. 3, (57), s. 974.**

Durum hikâyesidir. Azim, başarı, haset hikâyesinin temasıdır. Eserde iki insan nev'inden bahsedilir: Meçhul diyar yolcusu olanlar ve dar gönüllüler: “İnsan insan olalı, meçhul diyarın Kristof Kolomb gibi çok vatandaşı doğmuştur. Homerler, Danteler, Galilealar!.. Bizde de meçhul diyar yolcuları az değildir. Celâleddin Rumîler, Yunus Emreler, Bâkiler, hele o meçhul diyar kafilesinin Fuzuliler... (s. 974).

Hikâye Kristof Kolomb'un hayatının kısa bir hikâyesidir. Kolomb her seferinde yazarın “dar gönüllüler” diye tavsif ettiği kişilerce iftiraya uğrar. Dördüncü seferinden eli boş gelmesi sonucunda bu haset edenlerin kıskırtması ile zincire vurularak kralın huzuruna çıkarılır: “Resimde Kristof Kolombu zincirli olarak saray kapısında ve bir meçhul diyar yolcusunun dar gönüllüler ortasında duruşundaki gururu görüyorsunuz. Meçhul diyar enginlerine alışmış uzun menzilli gözleri saraya istihfafla bakmaktadır” (s. 974).

⁴⁰Bu hikâyeye basılı kitaplarında rastlanılmamıştır. Skylla. Skylla, Kharybdis'le birlikte Odyssea'da sözü geçen deniz canavarlarının en korkuncudur (Kharybdis) (Erhat, 1996: 889). Mitolojide Skylla bir peridir (Nympe). Deniz tanrısı Glaucus, karada yaşayan Skylla'ya âşık olur ve kavuşmak için Kirke'den yardım ister. Kirke ise sözlerinin, nasihatının tesir etmediği Glaucus'a âşık olur. Glaucus, Skylla'dan vazgeçmediği için Kirke, Skylla'yı deniz canavarına dönüştürür (Can, 1994: 228-230). Ayrıca bkz. (Temür: 2009), (URL12).

⁴¹ Bakus (Bacchus), şarap tanrısı Dionysos'un diğer adıdır (Can, 1994: 151). Mainadlar, Bakkhantlar (Dionysos şenliklerinde tanrının yanında dolaşan kadınlar); Satyrler (Yunanlıların ikinci derecede gelen kır tanrılarına verdikleri ad.) Dionysos'un arkadaşlarıdır (Can, 1994: 403, 482).

⁴²Şadan Gökvalı, Halikarnas Balıkcısı'nın *Merhaba Anadolu* isimli eserinin ön sözünde eserleri arasında *H.N. Finger*'den *Kristof Kolomb* adlı çevirisi olduğunu da ifade eder. Literatür taramasında bu kitaba rastlanılmamıştır. Bu hikâyeye basılı kitaplarında da rastlanılmamıştır.

Resim 9

Resim 10

Sonuç

Dergiler, edebiyatın hazineleridir. Edebî ürünler ve yazarlar daha uzun soluklu okuma sunan dergilerle kendilerini daha rahat ifade eder. Gazeteler gibi günü kurtarma telaşında olmayan dergiler, tozlu raflarda kalırsa yazarlar ve eserleri de unutulur. Bu yayımlar incelendikçe yazarların bilinmeyen eserleri ortaya çıkacağı gibi bilinen eserlerinin de varyantları ile karşılaşılır.

Yazarlarıyla anılan dergiler olduğu kadar kendini belli bir dergi veya gazete ile sınırlamayan yazarlar da vardır. Coşkun bir hayat süren Cevat Şâkir Kabaağaçlı'nın yazı ve sanat hayatı da bu minvaldedir. Sanatının ilk döneminde *Resimli Ay*, *Resimli Hafta* gibi dergilerde çizimlerine ve yazılarına rastlanılan Cevat Şâkir, kalebentliğe mahkûm edildiği Bodrum'da "Halikarnas Balıkçısı" olur. Yazar Bodrum'da sanat hayatının ikinci evresini yaşar. Bu dönemde kaleminde Mavi Anadolu, Yunan mitolojisi, Ege Denizi, balıklar, çiçekler, adalar; balıkçılar, sünger avcıları, kaçakçılar, Türkmenler olacaktır.

Türk edebiyatında sık eser veren yazarların unutulmuş yayınlarda da isimlerine rastlanılması olasıdır. Bugüne kadar sadece birkaç tezde ismine yer verilen, hakkında etraflı bir araştırma yapılmayan *Salon* dergisinde de Halikarnas Balıkçısı'nın on dört hikâyesi bulunmaktadır.

Çocuklarının eğitimi için taşındığı İzmir yıllarında, 1947 sonrası, ismine *Demokrat İzmir* gazetesinde rastlanan Cevat Şâkir'in bu çalışma ile kitaplarına girmiş bazı hikâyelerinin orijinal hâli ortaya konmuş, değişiklikler irdelenmiş ve yazarın bugüne kadar bilinmeyen hikâyeleri de literatüre kazandırılmıştır. Dünden bugüne eserlerdeki kurgu ve kelime değişiklikleri, eserlerin temaları ile konusu araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Bazı hikâyelerinin de kitaba giren hikâyelerinin karalaması veya ön çalışması olduğu intibama ulaşılmıştır. Çalışmamız Türk edebiyatında hikâyeyi, Halikarnas Balıkçısı'nı anlamlandırmada yeni bir merhale olacaktır.

Kaynakça

- ALANGU, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*. Cilt II, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- BELGE, M. (2009). *Genesis “Büyük Ulusal Anlatı” ve Türklerin Kökeni*. İkinci Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- BELGE, M. (2016). *Edebiyat Üzerine Yazılar*. (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- CAN, Ş. (1994). *Klâsik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- ÇETİNKOL, M. (2023). Faruk Nafiz Çamlıbel’in *Salon* Dergisinde Yayımlanan Eserleri Üzerine Bir İnceleme, *Edebî Eleştiri Dergisi (Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923’ten 2023’e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı)*, s. 329-361.
- ERHAT, A. (1976). *Mavi Yolculuk*. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ERHAT, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÖKÇEK, F. (2011). *Halikarnas Balıkçısı’nın Demokrat İzmir Gazetesindeki Yazıları*. Prof. Dr. Ahmet Özgiray, Prof. Dr. M. Akif Erdoğan (Haz.). 2. Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı içinde. Bodrum Belediyesi, s. 270-280.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (1983). *Mavi Sürgün*. (Haz.) Şadan Gökovalı. (5. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (1996). *Çiçeklerin Düğünü*. (Der.) Şadan Gökovalı. (2. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (1995). *Gençlik Denizlerinde*. (Der.) Şadan Gökovalı. (3. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (1998). *Parmak Damgası*. (Der.) Şadan Gökovalı. (4. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (1994). *Turgut Reis* (6. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI (2016). *Ege’den Denize Bırakılmış Bir Çiçek*, (Haz.) Şadan Gökovalı. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KAHRAMAN, A. (2006). Türk Edebiyatında Hikâye Literatürü: Cumhuriyet Dönemi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), 129-141.
- KILIÇASLAN, A. G. (2010). *Halikarnas Balıkçısı’nın Hikâye ve Romanlarında Mitolojik Unsurlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KURDAKUL, Ş. (1973). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- MUTLUAY, R. (1976). *50 Yılın Türk Edebiyatı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- NECATİGİL, B. (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. Varlık Yayınları: İstanbul.
- OKAY, C. (2001). *Mavi Sürgüne Doğru: Halikarnas Balıkçısı’nın Bilinmeyen Yılları (1921-1928)* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZBEK, Â. (2018). *Cevat Şakir Kabaağaçlı Hayatı-Eserleri-Sanatı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- ÖZLÜK, N. (2011). Seçilmiş Hikâyeler Dergisinin Tanıtımı, Türk Edebiyatına Katkısı ve Sistematik İndeksi. *Journal of Turkish Studies*, 6 (2), 725-818.
- TEMÜR, A. (2009). Grek Sanatında Deniz Yaratıkları-I: Skylla. *Sanat Dergisi*, 0 (16), 1-8.
- OPPERMANN, S. (2011). “The Fisherman of Halicarnassus’s Narrative of the White Sea (the Mediterranean): Translocal Subjects, Nonlocal Connections”. *Tamkang Review*, (41.2), 21-39.
- SALON DERGİSİ, S. 1-62, 1 Kasım 1947-15 Mayıs 1950. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası. (İlk iki sayı Pulhan Matbaasında, sonraki dört sayı Kenan Matbaasında diğer sayılar ise İstanbul Cumhuriyet Matbaasında basılmıştır.).
- ŞENOL, M. (2020). Medeniyet Tartışmalarında Mavi Anadoluculuk Akımının Yeri. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 6(21-22), 105-124.
- YILMAZ, E. B. (2018). *Düşman Kazanma Sanatında Mahir Bir Yazar: Tarık Buğra*. Türk Dili Dergisi, 804, 254-264.

İnternet Kaynakları

- URL1: [https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&q=&fq\[\]=kunyeBirliktelikKNstr:HY%C3%96/62](https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&q=&fq[]=kunyeBirliktelikKNstr:HY%C3%96/62), Erişim Tarihi: 10.09.2023.
- URL2: <https://kutuphane.bisav.org.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=salon&ac=arama>, Erişim Tarihi: 10.09.2023.
- URL3: <https://www.tsa.org.tr/tr/dergi/dergigoster/76/salon-hollywood-sesi>., Erişim Tarihi: 19.10.2022.
- URL4: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eeytan_Adalar%C4%B1, Erişim Tarihi: 10.02.2024.
- URL5: https://tr.wikipedia.org/wiki/On_%C4%B0ki_Ada, Erişim Tarihi: 10.02.2024.
- URL6: <https://www.coastguidetr.com/tr/koy/101223/yassica-adalari>, Erişim Tarihi: 10.02.2024.
- URL7: <https://www.gocekonline.com/blog/gocek-koylari-ve-adalar>, Erişim Tarihi: 10.02.2024.
- URL8: <http://lugatim.com/s/alihe>, Erişim Tarihi: 05.02.2024.
- URL9: <https://sozluk.gov.tr/?ara=s%C4%B1%C4%9F> Erişim Tarihi: 23.04.2024.
- URL10: <https://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Sehir/119/Kiran-Koyu.asp>., Erişim Tarihi: 10.02.2024.
- URL11: <https://www.bodrumekspres.com/gezi-rehberi/bodrum-karaada.html>., Erişim Tarihi: 08.02.2024.
- URL12: <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/111446>., Erişim Tarihi: 07.02.2024.